

LLIBRES

“LA GUERRA GRAN 1794-1795”
(Comunicats de guerra dels 74 dies del setge de Roses)

Joan Rabell Coll

Girona, Edita Joan Rabell, 1992. 1 vol. 24 per 17 cm., 70 pàgs.

L'anomenada Guerra Gran, lluita que enfrontà el govern revolucionari francès de la Convenció amb diferents potències europees, entre elles Espanya, va afectar sobretot la nostra comarca empordanesa, causant pèrdues tant materials com humanes probablement superiors a la posterior Guerra del Francès o napoleònica. El conflicte donà origen a una nombrosa literatura bèl·lica, que ens subministra una informació molt acceptable dels fets esdevinguts des del mencionat punt de vista. Recentment s'han publicat, en els “Annals d'Estudis Empordanesos”, algunes monografies dedicades a estudiar la seva incidència sobre la població civil, tant des del punt de vista demogràfic com social, econòmic, etc. (La Jonquera, Castelló d'Empúries, Vilanant).

El treball que avui comentem, en canvi, torna a incidir en l'aspecte militar d'aquell període històric, curt en el temps, però pletòric de fets. Delimita, però, l'espai a la població de Roses, plaça forta, aleshores, que, amb Figueres, significaven les xarneres de la defensa de la franja fronterera oriental.

Com és sabut, mentre Figueres representà un trist paper, Roses aguantà l'embranchida francesa i protagonitzà una aferrissada resistència que fou considerada modèlica.

El petit llibre que comentem ens reproduïx “in extenso” un dels documents de primera mà més fonamentals sobre el mencionat setge; és a dir, la part del manuscrit, guardat a la biblioteca del Palau de Peralada, anomenat “Campaña de Ricardos en el Rosellón” i que és una mena de diari dels 74 dies d'encerclament de la ciutadella de Roses per l'exèrcit francès.

L'autor, Joan Rabell, que, fa poc, acaba d'enriquir la bibliografia de Roses amb un ben elaborat i interessant llibre sobre els masos d'aquella població, és el que ha portat a cap la feina de reproduir el text conservat a Peralada, tot fent-lo precedir, a fi d'ambientar-lo dintre el context humà de l'època, d'unes pàgines del llibre del Dr. August Pi Sunyer “Sunyer, metges, pare i fill”, un intent de reviure, en una biografia novelada, aquells dramàtics moments.

És d'agrair la publicació d'aquesta classe de materials que, si bé no poden considerar-se aportacions originals a la historiografia, sí que, en donar a llum textos poc coneguts, contribueixen no sols a divulgar la nostra història sinó a poder reviure-la directament a través dels testimonis dels fets.

A. Compte

“MASIES I CORTALS DE CASTELLÓ D'EMPÚRIES. EL SEU REM, LA SEVA GENT (1930-1990)”.

Josep Augé

Castelló d'Empúries, Ed. Ajuntament de Castelló d'Empúries, 1991, 1 vol., 21 per 15 cm., 158 pàgs., amb il·lustracions.

És aquest el segon llibre que publica el castellaní Josep Augé. Com s'explica en la coberta posterior, Augé és un cas de vocació literària tardana, però de gran fecunditat; un home que féu de pagès, i només de pagès, tota la vida, però que, una vegada jubilat, descobreix i es posa a aprofitar de manera incansable, conscient de la urgència del temps de què pot disposar, les seves aptituds per la ploma.

Si en la primera obra publicada vessava poèticament vivències i emocions fins llavors arraulides dintre seu, en aquesta intenta reviure el que han estat, durant la darrera mitja centúria, les empreses agràries o “rems” –en llenguatge col·loquial– pròpies de la franja litoral empordanesa, especialment del municipi de Castelló d'Empúries, que foren els masos agromaders coneguts abans amb el nom de “cortals”.

Sobre l'evolució històrica i la seva estructura sòcio-econòmica fins l'arribada del “boom” turístic, s'han publicat diferents monografies. L'obra de l'Augé, en canvi, els considera des d'un punt de vista més personal, a través dels records o els contractes amb llurs moradors.

L'obra comença amb un pròleg de Montserrat Vayreda. En la introducció que segueix, se'ns explica la gènesi del llibre i se'ns fa una visió general del que representen –o més ben dit, han representat, ja que avui bona part d'ells han estat fagocitats per les urbanitzacions o pel parc dels aiguamolls– aquests tipus de masos i llur relació amb el paisatge geogràfic de la franja litoral, on estan ubicats, terra de closos i aigualleixos.

La major part del llibre, però, es dedica a descriure, un per un, la quarantena de cortals del terme de Castelló, que tan bé coneix l'autor. Les descripcions, més que estudis de caràcter geogràfic o històric, ens posen en contacte amb les famílies que els han habitat en el transcurs dels darrers cinquanta anys. Respiren, com diu Montserrat Vayreda, “aquell to poètic de l'home sensible que s'hi ha passejat infinitat de vegades...”.

Així i tot ens recull una gran quantitat de dades de tota mena, valuós complement per tots aquells que vulguin escriure treballs més científics i profunds, les quals, a no ser per la fidel i fecunda memòria d'Auger, ja haurien desaparegut.

Cal, doncs, alegrar-nos de la publicació d'aquesta mena de monografies, ben diferents de les basades en l'estudi metòdic dels arxius, però necessàries per completar-los i, sovint, donar-los també el toc humà de què a vegades es troben escassos. Per altra part, tampoc no podem oblidar el paper d'arxius humans que porten a cap les persones com Pepito Augé, que recullen, conserven i donen a conèixer uns fets que, quan ells desapareguin segurament restarien oblidats i, per tant, perduts per la història.

Esperem, doncs, que l'autor pugui seguir oferint-nos llibres com aquest, que, tant per l'historiador com pel senzill aficionat a reviure el passat, signifiquen una gratificant aportació.

A. Compte

“FIGUERES”

A. Romero i J. Ruiz. Quaderns de la Revista de Girona 1992.

La col·lecció “Quaderns de la Revista de Girona” ha publicat el llibre “Figueres” del qual són autors Alfons Romero i Dalmau (Figueres, 1952), llicenciat en Història, i Joan Ruiz i Arnay (Figueres, 1967), llicenciat en Filologia Catalana. El llibre forma part de la sèrie “Monografies Locals”. Consta de 96 pàgines i coberta a tot color. El text del llibre es desenvolupa en 39 capítols, tots ells amb il·lustracions i notes marginals de transcripcions de documents. El llibre fa una nova aportació a la història local en tractar temes concrets i personatges locals fins ara poc estudiats en històries generals com el metge Josep de Masdevall, Abdó Terrades, Josep Puig Pujades, Josep Pallach, etc.

Els autors, a més de consultar les fons bibliogràfiques tradicionals, han contribuït amb investigacions inèdites. En especial, recomanen una visita a la Biblioteca “Carles Fages de Climent” de Figueres on hi ha el millor fons bibliogràfic sobre la ciutat. El llibre és interessant des de la primera pàgina i presenta una nova interpretació de la història figuerenca segons la metodologia més moderna.

B.

“EMPURIABRAVA (25 ANYS 1967-1992)”

Ajuntament de Castelló d'Empúries.

Es tracta d'una edició molt acurada, amb tapes de cartró, a tot color. Són 160 pàgines dividides en tres capítols especials. El primer es refereix a Empuriabrava abans de convertir-se en la nova urbanització i està escrita pel catedràtic i cronista oficial de la Vila de Castelló d'Empúries, Albert Compte. Explica les terres dins el concepte de terratge de la vila, la seva evolució històrica, els cortals, la revolució agrària, etc. El segon capítol parla de l'esforç per a convertir-se en la urbanització que és avui, amb tot l'anàlisi del projecte, des de la seva aprovació parcial a la solució dels problemes. Aquest capítol és tractat per Maria Crehuet, escriptora, i Joan Antoni Rodeja, arquitecte. Finalment es refereix a l'Empuriabrava d'avui, per Maria Crehuet. El llibre disposa de traduccions en castellà, alemany i francès. Les il·lustracions són molt interessants per constatar l'evolució de les terres des del seu principi fins ara.

B.

“SANTA MARIA DE ROSES”

(Col. Sant Feliu)

J. Ma. Marquès

Figueres, Gràfiques Montserrat, 1992

1 vol. 20, per 15 cm., 54 pàgs.

Dintre la col·lecció “Sant Feliu”, destinada a obres de divulgació sobre els santuaris i parròquies de la diòcesi de Girona, acaba de sortir a llum el llibre que comentarem sobre l’actual església parroquial de Santa Maria de Roses.

Com és sabut, Roses és una població molt antiga, de la que tenim les primeres notícies en l’època de la colonització grega. Des de temps molt llunyans, probablement des del Baix Imperi, existiria aquí una comunitat cristiana. Però hem d’arribar a l’alta Edat Mitjana perquè en tinguem un testimoni més tangible en la primitiva església monàstica de Santa Maria, que acabà convertint-se en l’església parroquial del nucli de població encabit dintre la ciutatella.

L’expansió urbana del segle XVIII i el consegüent sorgiment d’un barri extramurs que acabarà essent més important que el nucli vell, obligà a la construcció d’un nou temple, començat ara fa dos-cents anys. La data correspon a l’inici d’una llarga època de trasbalsaments, iniciada en l’anomenada Guerra Gran i que no fineix fins l’acabament de la primera guerra carlina, mig segle després. Això ens ajuda a explicar que el nou temple restés inacabat i d’aquesta manera hagués arribat fins avui.

El llibre de Mn. Marquès ens explica, de manera clara, metòdica i senzilla totes coses. Comença amb la descripció dels més antics vestigis trobats de la fe cristiana en terres rosinques, una ara paleocristiana del segle IV o V, seguint amb la història de la primera església corresponent a l’alta Edat Mitja, un dels monuments romànics més venerables de la comarca. Aquesta església servirà de parròquia durant molts segles; de fet, fins que el bombardeig de les tropes franceses que assetjaven Roses, l’any 1795, la malmetès de tal manera que obligà els feligresos a fer servir la què, en aquells moments, feia poc que havia començat a edificar-se.

Segueix l’enumeració de les diferents etapes de les obres, que segueixen les vicissituds de la vida local; destquen els períodes 1805-1807 o el de 1817-1819, immediatament després de la guerra del Francès, i sobretot, el corresponent al decenni 1853-1864, després del qual quedaren pràcticament paralitzades, deixant una església inacabada que ha arribat fins avui.

Hem hagut d’atènyer la commemoració del segon centenari perquè sorgís un moviment de la gent del poble, dirigit pel rector, Mn. Joan Riu, la finalitat del qual és “remodelar, embellir i acabar” l’església bicentenària. De moment ha estat creat ja un patronat i han començat les obres.

El llibre acaba amb un capítol sobre l’ahir i l’avui de la comunitat cristiana rosinca i una nota sobre fonts i bibliografia.

Esperem que aquesta col·lecció, que porta ja en el seu haver una dotzena de títols, pugui prosseguir aquesta feina tan necessària de fer conèixer i divulgar allò que tenim tant a prop i que, moltes vegades, coneixem tan malament. Per acabar, sols un prec als autors i editorial: que facin més assequible la trobada i adquisició dels volums.

A. Compte